

Arabikansojen ystävyysseura (AKYS)
Finnish-Arab Friendship Society (FAFS)

RAPORTTI 1/2017

Lapsi
perheneuvolan
potilaana –
*yhteistyö perheen ja
koulun kanssa tulosten
edellytyksenä*

Kehitysyhteistyöhankkeen
seurantakäynti

Kirjoittaja *Kirsti Palonen*

SISÄLTÖ

Beddawin perheneuvola 5.10.2016 s. 2, Nahr el-Baredin perheneuvola 8.10.2016 s. 6,
Beddawin lasten seitsemän tarinaa s. 11, saduttajina sosiaalityöntekijät Dalal Shahrour ja Sonia Issa.
Arabiasta englanniksi kääntänyt Emad Jaber ja englannista suomeksi Kirsti Palonen. Seurantakäyntien
raporttien ja sadutusaineiston osoittimet hankkeen tuloksellisuudesta (development effectiveness) s. 14

Hanke: Perheneuvolapalveluiden kehittäminen Libanonin pohjoisissa pakolaisleireissä (2014-2016).
Helsinki 28.1.2017

Seurantakäynti Beddawin perheneuvolassa 5.10.2016

Tarkoitus: monitoroida perheneuvolan henkilökunnan kanssa hanketta, erityisesti vuotta 2016 tulosten näkökulmasta

Paikalla:

Rita Hosri, psykiatri

Layal Rahal, psykoterapeutti

Joelle Maliha, psykomotorinen terapeutti

Sonia Issa, sosiaalityöntekijä

Dalal Shahrour, sosiaalityöntekijä

Edith Merhy, puheterapeutti

Kirsti Palonen

Tiimi oli valmistautunut hyvin kokoukseen. Erityisopettajaa lukuun ottamatta kaikki olivat läsnä. Dalal Shahrour oli valmistanut esityksen kymmenestä lapsesta, joiden hoidon kautta keskeiset ongelmat, työskentelyote, sekä työn tulokset ja rajoitteet nousivat esiin. Kaikki osallistuivat työn esittelyyn, halusivat tuoda esiin onnistumiset, mutta myös omien vaikuttamismahdollisuuksiensa rajat.

Henkilökuntatilanne

Heti alkuun tuotiin hyvänä asiana esiin se, että tiimin kokoonpano on nyt saatu täydennettyä.

pitkiksi. Erityisopetuksen resurssien lisäämisestä Rita Hosri onkin jo keskustellut koordinaattori Liliane Younesin kanssa ja sopivaa henkilöä etsitään.

Potilaiden ongelmat

Potilaiden ongelmat ovat entisenlaisia. Kun niitä luettiin, viisi ensimmäistä olivat puheen häiriöt, kehityshäiriöt, käyttäytymishäiriöt, autismitapausten häiriöt ja Downin syndrooma. Erityisvaikeuksia henkilökunta on kokenut tänä vuonna vaikeiden autismitapausten hoidossa. Toisena erityisvaikeutena mainittiin se, että käyttäytymishäiriöisten lasten vanhemmat eivät aina tee yhteistyötä tiimin kanssa ja tämä ehkäisee edistymistä hoidossa.

Puheterapeutti Edith Merhy kertoi, että perheneuvolassa on paljon dysleksia-potilaita. Käynnistämässä ollaan tutkimusta siitä, missä määrin dysleksia on geneettistä versus ympäristön tuottamaa. Edith Merhy olisi mielellään kuullut, miten näitä lapsia autetaan Suomessa, mihin minun kompetenssini ei riittänyt.

Syyrian sota on vaikuttanut perheneuvolan työhön siten, että syyrialaisien potilaiden myötä on jouduttu työskentelemään enemmän posttraumaattisten oireiden kanssa. Lapsilla on ollut traumaattisia kokemuksia Syyriassa. Libanonissa heidän on ollut vaikea integroitua yhteisöön mm. asuinpaikan etsinnässä tulleiden useiden muuttojen vuoksi. Sukulaisia on edelleen Syyriassa ja siksi lapset pelkäävät, mitä Syyriassa tapahtuu.

Perheneuvola ei pysty ottamaan hoitoon kaikkia apua tarvitsevia syyrialaisia. Heitä on voitu ohjata edelleen Fista ja Lääkärit ilman rajoja –järjestöihin.

Koulunkäynnin ja erityislasten kuntoutuksen ongelmat

Tiimi pitää ensisijaisena tehtävänä mahdollistaa työllään lasten opiskelua.

Hyvin voimakkaasti tulivat esiin erityislasten ongelmat. Tällä hetkellä tuetaan 13 lasta 1000 dollarilla saamaan erityisopetusta. Mutta halvimmassakin erityiskoulussa vanhemmat joutuvat tämän lisäksi maksamaan 1000 dollaria. Koulut eivät ole Beddawissa ja niihin on 20-30 minuutin matka autolla. Niissä on vain luokkaopetusta eikä spesialisteja. Perheneuvolan työntekijät olisivat valmiita paikkaamaan tätä puutetta ja ottamaan lapsia vastaan, mutta koulua käydään samaan aikaan kuin perheneuvola on auki. Niinpä lapset ovat käyneet perheneuvolan spesialisteilla vain, kun heillä on lomaa koulusta.

Muiden erityiskoulujen maksu on 6000 dollaria ja yhden 3000 dollaria. Vanhemmat maksavat lisäksi koulumatkoista ja opetustarvikkeista.

Koulumaksut ja muut kustannukset tekevät mahdottomaksi köyhien perheiden lasten pääsyn erityiskouluihin. Tämän vuoksi esim. lapsi, jolla on Downin syndrooma, on BAS:in esikouluryhmässä. Mutta kun se päättyy lapsen ollessa 5-6-vuotias, ei tällä hetkellä näyttäisi olevan mahdollisuuksia erityisopetukseen.

Tiimi esitteli yksityiskohtaisemmin kymmenen lapsen hoitoa. Em. ongelmat olivat esillä, mutta tiimin jäsenet arvostelivat myös ankarasti joidenkin potilaidensa kohtelua UNRWA:n kouluissa, samoin kuin opettajien puutteellista yhteistyökykyä. Opettajat ovat haukkuneet ja nöyryyttäneet tiimin potilaita – silloinkin kun on tieto lapsen aikaisemmista traumaattisista kokemuksista.

Yhtä Syyriasta paennutta lasta opettaja löi perustelunaan, jotta tämä oppisi. Tiimi on arvioinut, että pojalla on edellytykset oppia, mutta tällä hetkellä psykologiset ongelmat vaikeuttavat sitä. Kun sosiaalityöntekijä keskusteli opettajan kanssa, tämä oli sitä mieltä, että lyöminen on ollut aina keino oppia. Hän lopetti perheneuvolan potilaan lyömisen, mutta lyö edelleen muita pojan nähden.

Rita Hosri oli sitä mieltä, että perheneuvolan keinoilla (sosiaalityöntekijöiden koulukäynnit, opettajien ryhmät) on rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa siihen, että opettajat olisivat ymmärtäväisempiä heidän potilaitaan kohtaan. Hän totesi, että UNRWA:n on tehtävä jotain; tarvitaan uusia opettajia, jotka ovat pätevämpiä ja yhteistyökykyisempiä. Tiimin jäsenet olivat sitä mieltä, että pahimmissa tapauksissa koulut turmelevat ne tulokset, joita perheneuvola on saavuttanut.

Äitien ryhmä on myös yrittänyt vaikuttaa näihin ongelmiin. He ovat käyneet UNRWA:ssa esittämässä toivomuksia muutoksista, mutta UNRWA ei Rita Hosrin mukaan ole tehnyt mitään.

Tiimin työote

Useimmilla tiimin esittelemillä perheillä ja perheiden jäsenillä oli hyvin moninaisia ongelmia. Tulosten saavuttaminen edellyttää, että työskennellään koko perheen kanssa. Koska koulunkäynti (UNRWA:n koulu, erityiskoulu, esikoulu) nähdään yhtenä tavoitteena, johon pyritään, myös työskentely koulujen kanssa nähdään tärkeäksi hoitojen onnistumiselle. Tiimi panee tarvittaessa kaiken osaamisensa peliin. Useiden lasten hoitoon olivat osallistuneet kaikki tiimin jäsenet omalla erityisosaamisellaan. Kaikkein vaikeimpien perheiden kanssa (lapset kadulla ja alkavat käyttää huumeita, kun vanhemmat eivät huolehdi) on päädytty ottamaan yhteyttä lastensuojelulaitokseen ja muutama lapsi on sijoitettu sinne.

Päätavoitteita perhekeskeisessä työssä ovat olleet perheintegriteetin rakentaminen sekä vanhempien ja lasten vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin edistäminen. Vanhempia ohjataan osoittamaan myönteisiä tunteita lapsiaan kohtaan, pitämään huolta näistä ja tukemaan heidän koulunkäyntiään sekä puheen ja motoristen taitojen kehitystä. Seurantaa ja ohjantaa tehdään kotikäynneillä.

Koska koulunkäynnin mahdollistaminen on tiimin keskeisenä tavoitteena, yhteistyö koulun kanssa on tärkeä osa työtettä. Työntekijä käy koulussa tapaamassa opettajaa, yhdessä esimerkkitapauksessa joka viikko.

Yhtenä tiimin tavoitteena on integroida potilaitaan ympäröivään yhteisöön. Erinomainen apu tässä on BAS:in toimintakeskuksen aktiviteeteista, joihin lapsia voidaan ohjata muiden lasten pariin. Erityinen ongelma integroituminen on Syyriasta tulleille lapsille. Psykologisten ongelmien lisäksi vaikeutena on, että perheet joutuvat usein muuttamaan paikasta toiseen asumispulmien vuoksi.

Tiimihenki vaikutti hyvältä ja voimakkaalta. Työntekijät puhaltavat yhteen hiileen. He tuntevat toistensa vahvuudet ja voivat käyttää hyväksi myös erilaisia luonteenpiirteitään. Tiimin jäsenet oppivat toisiltaan. Dalal Shahrour antoi tästä esimerkin luettelemalla, mitä hän on kultakin oppinut, esim. kuuntelemisen taitoa, analysoimaan ennen kuin arvioi, rauhoittamaan itsensä...

Tiimissä on kekseliäisyyttä. Esim. perheessä, jossa vanhemmat suhtautuivat aggressiivisesti ja halventavasti lapseen, sosiaalityöntekijä näytti videoimaansa materiaalia siitä, miten lapset työskentelivät ryhmissä BAS:issa. Tämä muutti äidin käsitystä lapsistaan, samoin kuin alussa vallinnutta ennakkoluuloa palestiinalaista keskusta kohtaan (perhe libanonilainen).

Tiimi ei valikoi potilaitaan kansallisuuden mukaan.

Kymmenen esiteltyä potilasta

Kymmenellä esiteltyllä potilaalla oli monenlaisia ongelmia; lista, joka ei ole tyhjentävä:

- oppimisvaikeudet

- käyttäytymishäiriöt
- ADHD
- pelot
- itsetunnon ongelmat
- puheen häiriöt
- kateellisuus
- verbaalinen ja fyysinen väkivalta
- kilpailu sisarusten kesken
- Downin syndrooma
- autismikirjon oireet

Potilaiden ja heidän perheidensä tausta heijastuu ongelmissa, mutta myös suhtautumisessa perheneuvolaan. Lapset olivat palestiinalaisia, libanonilaisia, syyrialaisia ja syyriapalestiinalaisia, iältään esikouluikäisestä esimurrosikäiseen.

Myös vanhemmillä oli taloudellisten ongelmien lisäksi monenlaisia ongelmia:

- depressio ja muut mielenterveysongelmat
- ahdistuneisuus
- hypokondriset pelot, jotka siirretty lapsiin
- isän huumeiden käyttö

Suhteessa lapsiin vanhempien ongelmia tuli esiin mm.

- erilainen suhtautuminen sisaruksiin, sisarusten leimaava vertailu
- huolenpidon puute
- hypokondristen pelkojen siirtäminen lapsiin ja lasten eristäminen
- toisen vanhemman halventaminen lasten kuullen
- isän aggressio (verbaalinen ja fyysinen) äitiä ja lapsia kohtaan
- vanhempien halventava lasten haukkuminen

Sain myös näiden lasten kertomia tarinoita (arabiaksi). Saduttajina olivat toimineet sosiaalityöntekijät Dalal Shahrour ja Sonia Issa. Kokouksessa luettiin 11-vuotiaan syyriapalestiinalaisen tytön kertomus, joka tulkattiin minulle englanniksi. Lapsi kertoi, miten kaikki oli ennen hyvin Syyriassa. Kun sota syttyi, tyttö pelkäsi pommituksia eikä pystynyt nukkumaan. Kun tultiin Libanoniin, hän oli surullinen ja ikävöi kaunista kotiaan. Syyriassa hänellä oli ystäviä, joiden kanssa voi leikkiä. Hän pelkäsi, ettei saisi BAS:ista ystäviä, mutta pelko osoittautui turhaksi ja nyt hänellä on ystäviä, joiden kanssa voi leikkiä. Hän kertoo äidille, mitä on tehnyt BAS:issa ja äiti on luvannut hankkia samanlaisia askartelu- ja piirustustarvikkeita kuin keskuksessa on. Mutta äiti sairastui eikä voinut niitä ostaa. Tyttö kertoo siksi tulevansa mielellään BAS:in aktiviteetteihin.

Mitä uutta on saavutettu ja opittu vuonna 2016

Kun kysyin, mitä tiimissä on opittu tänä vuonna, nousi esiin kaksi asiaa:

- On opittu työskentelemään paremmin vanhempien ja koulujen kanssa.
- Erityisen iloisia oltiin siitä, että nyt ollaan enemmän yhteistyössä isien kanssa. Isille yhtenä lisävaikutena on saattanut olla, että kaikki työntekijät ovat naisia. Nyt on opittu motivoimaan heitä ja antamaan heille oikealla tavalla palautetta heidän osallisuudestaan. Yhtenä indikaationa edistyksestä todettiin, että isät ovat jopa

saattaneet antaa sosiaalityöntekijälle puhelinnumeron ja sanoneet, että voi soittaa töihin, jos tulee jotain erityistä, ja silloin he tulevat perheneuvolaan.

Haja-ajatuksia

- Panostaminen perhedynamiikan ymmärtämiseen ja siihen vaikuttamiseen tuntui järkevältä lähestymistavalta kerrottujen tapausten perusteella.
- Tiimin huoli lasten koulunkäynnin mahdollistamisesta kytkeytyi lasten tulevaisuudenperspektiiviin, jossa ennakoitiin erilaisia katkos- tai muutoskohtia, esim. pelko erityisopetuksen saamisen mahdottomuudesta, koulupudokkuus opettajien taidottomuuden vuoksi.
- Erilaiset identiteetti- ja itsetunnon ongelmat olivat usein mukana ongelmakimpussa. Tämä saattoi olla konkreettista. Yhdeltä lapselta puuttui henkilöisyytödistus ja hän pääsi kouluun vasta, kun sosiaalityöntekijä avusti perhettä sen hankkimisessa. Äiti, jonka lapsella on Downin syndrooma, olisi halunnut plastiikkakirurgisen leikkauksen, jolla näkyvät oireet poistettaisiin. Kun lapsi aloitti BAS:in esikoulussa ja äidin kanssa työskenneltiin, asenne muuttui. Nyt äiti postaa facebookiin lapsensa kuvia. Opettajien leimaava suhtautuminen ja haukkuminen tuottaa huonommuuden tunteita ja itsetunto-ongelmia. Syyrialainen lapsi on koulussa jätetty yksin, mikä on korjaantunut, kun opettajan kanssa on työskennelty. BAS ja sen perheneuvola noudattavat työssään tasa-arvoisuuden periaatetta.
- BAS:issa otetaan ulkomaalaisilta kumppaneilta opittu käyttöön ja tällä on myös jatkuvuutta. Työskentelin 2007 Beddawissa sadutushankkeessa. Myöhemmin pidin siellä sadutuskoulutuksen. Menetelmä on edelleen käytössä. Keskustelin sadutuksen käytöstä lyhyesti puheterapeutti Edith Merhyn kanssa, koska hän ei tuntenut menetelmää.

Seurantakäynti Nahr el-Baredin perheneuvolassa 8.10.2016

Tarkoitus: monitoroida perheneuvolan henkilökunnan kanssa hanketta, erityisesti tätä vuotta tulosten näkökulmasta

Paikalla:

Viviane Saneh, psykiatri

Arda Kashkashian, psykologi

Hala El Sayed, sosiaalityöntekijä

Saloma Nahoum, puheterapeutti

Nawal El Sayed, erityisopettaja

Nina Lyytinen

Kirsti Palonen

Kävimme läpi kuluvan vuoden työtä siten, että kukin työntekijöistä kertoi omasta työstään. Keskeiset kohdat herättivät yhteistä keskustelua. Kaikki osallistuivat. Vaikeutena oli, että muut työntekijät joutuivat tulkkaamaan psykiatria ja sosiaalityöntekijää, koska heillä ja meillä suomalaisilla ei ollut yhteistä kieltä. Uskon, että materiaalia olisi kertynyt enemmän kahden tunnin aikana, jos ei tulkkausta olisi tarvittu. Henkilökunta esitteli työtään innokkaasti ja avoimesti.

Työntekijöistä kaksi on aloittanut Nahr el-Baredissa tämän vuoden aikana, psykiatri maaliskuussa ja puheterapeutti kaksi kuukautta sitten. Näihin muutoksiin oltiin tyytyväisiä. Tiimin jäsenet olivat käynnin aikana luontevalla tavalla vuorovaikutuksessa keskenään ja meidän kanssamme.

Henkilökuntatilanne

Tiimin mielestä suuri puute on, että ei ole psykomotorista terapeutteja. Erityisesti puheterapeutti, erityisopettaja ja psykologi totesivat, että heidän potilaansa hyötyisivät paljon, jos voisivat saada myös psykomotorista terapiaa.

Lukuun ottamatta sosiaalityöntekijää kaikki tekevät perheneuvolassa vain yhden päivän viikossa. Sosiaalityöntekijä ei voi näin päivittäin hyödyntää muiden työntekijöiden ammatillista tukea ja jonolistat ovat pitkiä. Lapselle ei ole mahdollista antaa aikoja niin usein kuin olisi tarpeellista. Psykologi totesi, että hän tarvitsisi toisen päivän Nahr el-Baredissa. Psykologipankoksen lisäämistä selvitetäänkin tämän vuoden aikana.

Työn organisointi

Kaikki olivat tyytyväisiä siihen, että psykiatrin löydyttyä potilaiden vastaanottomenettely ja työn struktuuri on selkiytynyt. Psykiatri tapaa potilaat ja ohjaa muille työntekijöille. Heillä on mahdollisuus keskustella tarpeen tullen psykiatrin kanssa potilaidensa hoidon edistymisestä ja sen ongelmista.

Tiimin toiminnan arviointiin toi oman lisänsä se, että psykiatri työskenteli Ranskassa ja aloitti Libanoniin muutettuaan yksityispraktiikan, minkä lisäksi tekee työtä BAS:ille. Hän kertoi hämmästyneensä siitä, että Nahr el-Baredin perheneuvolassa työ on samalla lailla organisoitua kuin Euroopassa ja työntekijät ovat ammatillisesti päteviä. Psykiatri antoi työskentelyn aikana arvostavaa palautetta muille tiimin jäsenille ja häntä pidempään työskennelleet jäsenet taas hänelle siitä, että hänen tulonsa jälkeen työskentely on organisoituneempaa.

Puheterapeutilla on vertailukohtana työskentely kouluissa ja muissa organisaatioissa. Hän kertoi erityisesti arvostavansa mahdollisuutta työskennellä moniammatillisissa tiimissä, mikä ei ole ollut mitenkään itsestäänselvyys muissa ammatillisissa yhteyksissä. Muidenkin työntekijöiden puheenvuoroissa tiimin merkitys nousi voimakkaasti esiin.

Tiimille on hyötyä siitä, että sosiaalityöntekijä on työskennellyt lastentarhanopettajana BAS:in Nahr el-Baredin päiväkodissa ennen kuin aloitti perheneuvolassa kolme vuotta sitten. Hänen aiemmat kokemuksensa kasvatuskysymyksissä ovat olleet arvokkaita. Koska perheneuvola sijaitsee BAS:in toimintakeskuksessa ja perheneuvolan sosiaalityöntekijä tekee siellä täyden työviikon, perheneuvolan palvelujen kytkeminen muihin BAS:in Nahr el-Baredissa tarjoamiin palveluihin sekä lasten vapaa-ajan aktiviteetteihin on helppoa. Aktiviteeteista tulee ikään kuin hoidon jatke ja laajennus.

Vaikeutena on, että mahdollisuudet lasten ohjaamiseen muualle ovat rajoitetut. Varsinkin tarvittaisiin enemmän paikkoja, joihin lapsia voitaisiin ohjata erityisopetukseen ja muihin erityispalveluihin. Nyt niitä ei ole tarpeeksi tai sitten niiden kustannukset ovat niin korkeat,

ettei vanhemmilla ole varaa lähettää niihin lastaan siinäkään tapauksessa, että he saisivat osa-avustusta maksuihin. Tai vielä yksi ongelma on, että koulujen opetusmenetelmät ja palvelut eivät ole sopivia perheneuvolan potilaille.

Työtilaongelma vaikeuttaa terapiatyötä. Huoneita ei ole tarpeeksi eivätkä ne ole sopivia perheneuvolan asiakaskohtaamisiin. Esim. lapselle voi olla pelottavaa, jos hänet otetaan vastaan huoneessa, jossa muina päivinä työskentelee gynekologi ja varusteet ovat sen mukaiset.

Potilaiden ongelmat

Potilaiden ongelmia ei erikseen listattu, mutta niitä tuli esiin työntekijöiden kertoessa työssään:

- oppimisvaikeudet
- kommunikaatio-ongelmat
- kehitykselliset häiriöt
- autismitietämättömyyden häiriöt
- perheongelmat, esim. paljon avioeroperheitä
- psykoosi
- persoonallisuuden disharmonia

Psykiatri kertoi välttävänsä nuorten lasten diagnosointia, koska kehityksen edetessä kuva voi muuttua. Siksi esim. käytetään käsitettä "disharmonia" tarkkan diagnoosinimikkeen sijasta.

Tiimin työote

BAS:in pohjoisen perheneuvoloiden työskentelytavoissa on perusyhteneväisyyttä. Samoin kuin Beddawin perheneuvolassa Nahr el-Baredissa yhteistyö perheiden kanssa ja moniammatillinen tiimityö nousivat voimakkaasti esiin. Jos mahdollista, yhteistyö koulujen kanssa näyttäytyi vieläkin vaikeampana kuin Beddawissa.

Perheneuvolatyön kytkeminen BAS:in toimintakeskuksen palveluihin ja aktiviteetteihin oli vastaava voimavara kuin Beddawissa. Nahr el-Baredissa mainittiin erikseen, että varttuneempia lapsia ohjataan taidolliseen oppimiseen, esim. 12-14-vuotiaille valokuvauksen ja tietokoneen käytön opetteluun. Tähän suuntaan työntekijöitä on motivoinut lasten koulupudokkuusriski ja siihen liittyvä epäsuotavan käyttäytymisen lisääntymisen riski.

Työntekijöiden työote vaikuttaa eklektiseltä. Tehdään sitä, mikä on mielekästä ja toimii sekä yhdistellään hoitosuunnitelma tiimin jäsenten erilaisista osaamisista. Esimerkiksi psykologi kertoo leikkivänsä lasten kanssa, käyttävänsä nukkeja, käyttävänsä psykodraaman keinoja, opettavansa vihanhallintaa, lukevansa lapsen kanssa kertomuksia kirjoista, ohjaavansa vanhempia keskustelemaan lapsensa kanssa... Erityisen mieleistä kuultavaa oli, että hän on käyttänyt potilaidensa kanssa Stress reduction –työpajoistamme oppimiaan hengitysharjoituksia ja neljän elementin harjoitusta.

Yhteistyö vanhempien kanssa

Useissa puheenvuoroissa korostettiin sitä, että toimiva yhteistyö vanhempien kanssa on hoidon onnistumisen edellytys. Esimerkiksi puheterapeutti kertoi keskustelevänsä

terapiasuunnitelmasta vanhempien kanssa, koska spesialistin tapaaminen kerran viikossa ei riitä lapsen auttamiseksi, vaan hoidon pitää jatkua kotona. Samoin psykologi kertoi antavansa vanhemmille ohjeita.

Yhteistyö vanhempien kanssa voidaan organisoida monella tavoin: Sama työntekijä, joka tapaa lapsen, työskentelee myös vanhempien kanssa. Toinen työskentelee lapsen kanssa (esim. psykologi) ja toinen antaa vanhempainneuvontaa (esim. psykiatri). Muiden työntekijöiden työpanosta täydennetään sosiaalityöntekijän kotikäynneillä.

Psykologi kuvasi ongelmia vanhempien kanssa: Vanhemmat eivät ymmärrä lapsen kehitysvaihetta. Heillä on siitä vääriä käsityksiä ja he saattavat odottaa lapselta reippaasti kehitysiän edellytykset ylittäviä suorituksia. He eivät ymmärrä lapsen tarpeita. Välillä ongelmana on, että vanhemmat eivät aseta lapselle rajoja.

Ylipäätään perheneuvolatyössä nousevat esiin perheiden moninaiset ongelmat. Taloudellinen tilanne on heikko, asunnot ovat pieniä ja lapsia on paljon. Heillä ei ole kotona tilaa leikkiä ja he lähtevät kaduille ja kujille. Työntekijät pitivät tätä vaarallisena lapselle. Tällöin he ehdottavat, että lapsi alkaisi osallistua BAS:in keskuksen aktiviteetteihin, mikä onkin heille yleensä mieluista.

Tapauksissa tulee esiin ongelmia äidin ja lapsen suhteessa. Jos lapsia on jo paljon ja uusi vauva tulossa, äiti voi olla väsynyt eikä aina ole valmis hyväksymään uutta tulokasta. Isä ei yleensä osallistu kasvatukseen ja koulunkäynnin tukemiseen. Hän ei paljon kommunikoi lasten kanssa eikä myöskään äidin. Välillä joudutaan antamaan parisuhdeneuvontaa. Myöskään isät eivät yleensä tee yhteistyötä perheneuvolan kanssa. He eivät tule sinne pyydettyä ja saattaa olla, että he eivät hyväksy sitä, että lapsi ja äitikään tulisivat. Kotikäynti voi tuoda tähän muutoksen.

Potilaiden vanhemmat eivät useinkaan osaa kunnioittaa lapsen ruumiillista koskemattomuutta. Tiimi kohtaa myös seksuaalisen häirinnän ja raiskauksen tuottamia reaktioita.

Suurperheet voivat tuottaa ongelmia, kun isovanhemmat tai muut sukulaiset sekaantuvat lasten kasvatukseen.

Eniten vanhempien osallisuutta lapsipotilaiden hoidon etenemiseen kannattelee sosiaalityöntekijä. Hän tekee kotikäyntejä ja antaa niiden aikana ohjeita ja seuraa niiden toteuttamista. Hän järjestää vanhemmille neuvontasessioita ja voi tehdä kotikäynnin, mikäli he eivät tule neuvolaan.

Sosiaalityöntekijä osallistuu Portage –hankkeeseen, jossa lapsia tuetaan vanhempien kautta. Työntekijä ohjaa vanhempia tiiviiden kotikäyntien aikana tukemaan lastaan etenemään eri kehityksen alueilla. Vanhemmille annetaan tarvittavia välineitä kotiin eikä varojen puute näin tule esteeksi.

Sosiaalityöntekijä toteaa, että monia vanhempia helpottaa se, että on joku, jolle he voivat puhua ongelmistaan. Hän voi myös auttaa käytännön kysymyksissä, esim. etsiä sopivia palveluja.

Kaikkiaan tiimi totesi, että nykyään vanhemmat ovat hyvin tietoisia perheneuvolan palveluista ja suhtautuvat ennakkoluulottomammin mielenterveysasioihin. Muutosta parempaan tässä suhteessa on tapahtunut sosiaalityöntekijän arvion mukaan Nahr el-Baredin leirin tuhoutumisen jälkeen, vuodesta 2007 alkaen. Ehkä kaikki silloin tajusivat, että kuka tahansa voi alkaa oireilla psyykkisesti, kun joutuu koville elämässä.

Yhteistyö UNRWA:n koulujen kanssa

Perheneuvolan työntekijät menevät vuosittain kouluun esittelemään toimintaansa. Opettajat eivät kuitenkaan tee yhteistyötä muiden perheneuvolan työntekijöiden kuin sosiaalityöntekijän kanssa, joka menee koululle tapaamaan opettajia. Siis perheneuvolan työntekijöiltä vaaditaan aktiivisuutta. Kun muut kuin sosiaalityöntekijä ovat vain päivän viikossa perheneuvolassa, heidän on vaikea irrottaa aikaa tiiviimpään yhteydenpitoon koulujen kanssa.

Tiimin jäsenet kertoivat, miten UNRWA:n koulujen tilanne on huonontunut. Aiemmin siellä tehtiin kahta vuoroa. Nyt vain yhtä, mistä syystä jo ennestään suuret oppilasmäärät luokassa ovat kasvaneet. Nyt luokassa voi olla 60 oppilasta. Rahanpuutteen lisäksi myös syyriapalestiinalaisten kouluttamisvelvollisuus on pahentanut tilannetta.

Opettajat sanovat BAS:in työntekijöille, että lyöminen on kiellettyä, mutta potilastyönsä kautta he saavat evidenssiä siitä, että opettajat lyövät. Oppilaat kiusaavat toisiaan. Opetus ei ole lasten kehitystason mukaista.

Tulevaisuudensuunnitelmia

Puheterapeutti kertoi, että suunnitteilla on enintään viiden 2-5-vuotiaan lapsen sensorisen stimulaation ryhmä. Kommunikaatio-ongelmien taustalla näillä lapsilla on vaikeita autismikirjon häiriöitä ja muita kehityksen häiriöitä. Erityisohjelman tavoitteena on sosiaalisen autonomian kasvattaminen. Ohjelma toteutetaan tiimityönä ja siihen hankitaan työhjoaus. Ryhmän aloittamisen motiivina perheneuvolassa on puute erityispalveluista, jotka vastaisivat näiden lasten tarpeisiin.

Yhtenä tiimin ongelmana on, ettei löydy kouluja, jotka hyväksyisivät erityislapset vaikeine häiriöineen. Nyt selvitetään yhteistyömahdollisuuksia yhden instituutin kanssa. Jos ei onnistuta, perustetaan ryhmä perheneuvolaan.

Erityisopettaja suunnittelee työpajaa vanhemmille.

Puheterapeutti on työskennellyt ennen Nahr el-Baredissa aloittamistaan mm. lasten kanssa, joilla on autismikirjon häiriöitä. Nyt on ollut mahdollista keskustella tiimissä, miten näiden lasten hoitoa voidaan kehittää. On mm. suunniteltu sitä, että otetaan valokuvat käyttöön lasten kommunikoinnin helpottamiseksi.

Psykologin työ on kehittynyt ja kehittyy mm. sitä myötä, että hän on hankkinut koulutusta trauma- ja stressivaikutusten varastoitumisesta kehoon ja keinoista tämän helpottamiseksi. Hän osallistui äskettäin Kairossa arvostetun trauma-asiantuntija Bessel van der Kolkin (The Body Keeps the Score) koulutukseen, jossa erityisesti käsiteltiin traumaattisen kokemuksen fyysisiä vaikutuksia. Psykologin on tarkoitus hankkia edelleen koulutusta tältä alalta.

Tiimissä on keskusteltu siitä, olisiko mahdollista ja mielekästä saada uudet tilat, jotka olisivat erillään BAS:in keskukselta. Erityisesti sosiaalityöntekijä pitää nykyistä sijaintia parempana, koska joidenkin perheiden on helppo tulla perheneuvolaan keskuksen muiden palvelujen ja aktiviteettien kautta. Joka tapauksessa ajateltiin, että tilojen olisi hyvä löytyä keskuksen läheltä.

Seitsemän lapsen sadutetut tarinat Beddawin perheneuvolassa 2016

Rama

Minun nimeni on Rama. Olen 11-vuotias. Asuin Syyriassa Jaramanan kaupungissa ja siellä me olimme onnellisia. Kun sota alkoi ja kuulin kranaattien ja luotien äänen, menin herättämään äidin. Pelkäsin niin, etten pystynyt nukkumaan.

Kun muutin Libanoniin, olin hyvin surullinen, koska pidän kovasti kodistamme. Se oli kaunis, ja me kävimme koulua ja ostimme tavaroita ja leikimme ystäviemme kanssa.

Kun tulin ensimmäisen kerran Assumoudiin, pelkäsin kovasti ja luulin, etten saisi yhtään ystäviä. Sen jälkeen kun aloin käydä säännöllisesti, aloin innostua sen toiminnoista. Minä ja ystäväni pidämme toisistamme kovasti ja leikimme yhdessä.

Kerron äidille, mitä teemme Assumoudissa, ja äiti sanoo, että hän ostaa minulle niitä tavaroita, joita on Assumoudissa, että saisin tehdä samoja asioita kotona - kartonkia, koristeita, liimaa. Mutta äiti ei pystynyt tuomaan niitä kaikkia, koska hän sairastui. Tulin surulliseksi äidin vuoksi.

Sitten muutimme uuteen taloon ja ramadan-kuukausi alkoi ja koulu loppui. Ja sen vuoksi tykkään käydä Assumoudissa, koska siellä voi askarrella.

Fedaa

Nimeni on Fedaa. Olen 11-vuotias. Olen libanonilainen Tripolista. Ennen kuin tulin Assumoudiin, leikin sisarusteni kanssa kotona. Mutta aina kun he ärsyttävät minua, lakkaan leikkimästä heidän kanssaan ja menen auttamaan äitiä keittiössä ja kotitöissä ja katson sisarusteni perään.

Kun äiti meni ostamaan meille ruokaa, hän näki naapurimme Basmahin. Hän kertoi meille Assumoudista, että siellä voisimme oppia ja leikkiä.

Kun tulin tänne, ilmoittauduin musiikkiin ja aloin soittaa huilua. Minua opetettiin soittamaan sitä. Sitten vaihdoin, koska pidin trumpetista. Liityin myös kuoroon, että oppisin laulamaan. Opettaja sanoi, että minulla on kaunis ääni ja otti minut sopraanolaulajaksi.

Minusta oli tosi kivaa italialaisten ystävien kanssa ja myös Saidasta tulleiden ystävien kanssa*. Meillä oli musiikkiesityksiä ja leikimme heidän kanssaan.

Tutustuin moniin ystäviin ja kävin heidän kodeissaan. Minulla ei ollut ystäviä aikaisemmin. Pidän Assumoudista tosi paljon.

* BAS:in kesäaktiviteetteja

Thanaa

Minun nimeni on Thanaa. Olen 12-vuotias. Olen libanonilainen Tripolista. En tiennyt Beit Atfal Assumoudista ennen kuin kuulin naapuriltamme, että siellä on kivaa ja se on hyvä ja opettaa monenlaista mukavaa toimintaa. Halusin kuoroon koulussa, mutta se on liian kallista, ja kuulin, että Assumoudissa on kuoro.

Ennen olin kotona eikä minulla ollut mitään muuta tekemistä kuin katsoa koko ajan televisiota tai pelata naapurin tytön kanssa nimi-eläin-esine –peliä tai leikkiä sisarusteni kanssa kotona.

Tulin ensimmäisen kerran äidin kanssa tuomaan sisartani Rahafia perheneuvolaan ja tapasin miss Sonian* ja hän kertoi minulle kuorosta. Olin niin iloinen, että ilmoittauduin heti ja osallistun joka sunnuntai. Osaan laulun, josta pidän kovasti ja opin sen ulkoa. Haluan ilmoittautua The Voice –ohjelmaan ja laulaa sen.

* Beit Atfal Assumoudin perheneuvolan sosiaalityöntekijä Beddawissa

Mohamad

Nimeni on Mohamad. Olen 9-vuotias. Olen palestiinalainen Safurista*. Luulin, että Assumoud on koulukeskus. Myöhemmin, kun aloin tulla tänne äidin kanssa, aloin ymmärtää, että se on keskus, jossa järjestetään toimintaa, leikkejä ja partiota, ja siellä opetetaan myös musiikkia. Tykkäsin taidepajasta erityisesti, kun piirsin kasvoni kasvoprojektissa, koska katsoin itseäni peilistä.

Minulla oli kivaa ystäväni kanssa. Tunnen olevani kuin kotonani ja käyn mielelläni musiikin opetuksessa. Kun kasvan, saan soittimen soitettavakseni ja opetan sisaruksiani ja ystäviäni, koska musiikki on kivaa ja rentouttavaa.

Käyn mielelläni perheneuvolassa yläkerrassa ja pelaan Edithin** kanssa sanapelejä ja Käärmeet ja tikapuut –peliä. Tykkään siitä, kun meidät viedään retkille, koska kaikista se on kivaa. Kerroin äidille, että Assumoud saa minut iloiseksi ja hyvälle mielelle kaiken aikaa.

* Kylä Palestiinassa (nykyisin Israel)

** Beit Atfal Assumoudin perheneuvolan puheterapeutti Beddawissa

Fahed

Nimeni on Fahed. Olen 8-vuotias. Olen palestiinalainen Safurista*.

Luulin, että Assumoud on suuri leikkipuisto, mutta se onkin suuri talo ja siellä on paljon kivoja tavaroita, kesätoimintoja, askartelua, retkiä, koulutusta, ja me maalaamme hienoja taideteoksia miss Sonian kanssa**. Muistan, että minä tein suuren ja hyvin kauniin maalauksen Palestiinasta ystäväni kanssa. Jokainen meistä ottaa paperin ja piirtää Palestiinasta mitä haluaa. Ja lopulta se näyttää suurelta maalaukselta, kun paperit ripustetaan toistensa viereen rautalevyille, jolla on pyörät.

Kerron äidille, että haluaisin lähteä koulusta ja mennä Assumoudiin, koska se on kuin koulu, mutta paljon kivempi. Opettelen Vickyn*** kanssa lukemaan ja kirjoittamaan. Myös Edith**** leikkii minun kanssani.

Olen rentoutunut ja iloinen, kun tulen Assumoudiin, koska minulla on paljon ystäviä, joista pidän, ja he pitävät minusta.

* Kylä Palestiinassa (nykyisin Israel)

** Beit Atfal Assumoudin perheneuvolan sosiaalityöntekijä Beddawissa

*** Beit Atfal Assumoudin perheneuvolan erityisopettaja Beddawissa

**** Beit Atfal Assumoudin perheneuvolan puheterapeutti Beddawissa

Ahmad

Minun nimeni on Ahmad. Olen 9-vuotias. Asun Libanonissa; torin* luona, torin edustalla.

Eilen menin kouluun ja minulle annettiin paljon kirjoja. Selkäni meinasi katketa, kun reppu on niin painava. Hartiani olivat kipeät, kun riisuin koulupukuni. Repussa oli seitsemän kirjaa ja niiden lisäksi on vielä yksi.

Kun tulin Assumoudiin ja menin retkelle meren rantaan, hukkasin takkini. Jätin sen siihen mihin muutkin tavarat. Mutta sitten en löytänytäkään sitä. Hermostuin takin vuoksi. En tiedä, kuinka monta tuhatta se olikaan maksanut. Se on sininen.

Kerron äidille kaiken Assumoudista, mitä teen, koska pidän ystäväistäni. He suunnittelevat meille kivaa tekemistä. Menemme kävelemään, soitamme musiikkia ja piirrämme.

* Beddawin pakolaisleirissä Pohjois-Libanonissa

Alaa

Nimeni on Alaa. Olen 8-vuotias. Olen Alepposta, mutta nyt asun leirissä*. Kun tulimme leiriin, en pitänyt siitä. Pojat ovat ilkeitä. He pilkkasivat minua ja nimittelivät syyrialaiseksi. Minä itkin ja valitin äidilleni eikä hän sanonut mitään.

Isä vie meitä retkille, minua, Shahidia ja Hamodia ja äitiä, sen jälkeen kun hän on tullut töistä. Tulen mielelläni Assumoudiin, koska täällä on paljon kivoja tavaroita. Olen oppinut soittamaan viulua ystäväni kanssa. Ilmoittauduin sisareni Shahidin kanssa myös kuoroon.

Kun ystävämme Saidasta kävivät Assumoudissa**, olin hyvin iloinen. Minulla ei ollut aiemmin ystäviä, ja kun kaverit Saidasta tulivat meille, tutustuin uusiin ystäviin ja olin surullinen, kun he lähtivät.

Eilen Shahid näki unen, että kaikki ystävämme tulivat käymään ja me istuimme puhumassa yhdessä. Toivon, että he tulisivat taas käymään meillä.

Kun tulen Assumoudiin, kerron äidille, että haluaisin tulla joka päivä, koska minulla on kivaa ja leikin.

* Beddawin pakolaisleirissä Pohjois-Libanonissa

** BAS:in kesäaktiviteetteja

Seurantakäyntien raporttien ja sadutusaineiston osoittimet hankkeen tuloksellisuudesta (development effectiveness) Sirkku Kivistö

Hankekauden aikaiset tavoitteet olivat kahtalaiset: tarjota mielenterveyspalvelut palestiinalaislapsille (logical framework A 1-4) ja kehittää toimintamallia yhteisöpohjaisen mielenterveystyön suuntaan (B 1-2).

On ilmeistä, että perheneuvolatiimit ovat ammattitaitoisia ja kehittävät ja syventävät taitojaan jatkuvasti. Hoidettavilla lapsilla on puheen häiriöitä, käyttäytymishäiriöitä, autismikirjon häiriöitä ja kehitysvammaisuutta. Lapsilla on oppimivaikeuksia, kommunikaatio-ongelmia, persoonallisuuden disharmoniaa. Lapsista osa on joutunut kaltoinkohdeksi perheessään mutta myös UNRWA:n kouluissa. Muutamissa tapauksissa koulussa esiin tullut epäkohta tai vaikeus on saatu yhteistyöllä laukeamaan. Vanhempien hämmentyneisyyttä ja avuttomuutta lievitetään hyvällä ja kekseliällä neuvontatyöllä. Vanhemmat ovat myös ottaneet vaikuttamistyöhön osaa ja tehneet aloitteita UNRWA:lle koulutilanteen kohentamiseksi. Lasten opintietä koetetaan turvata yhteistyöllä koulujen kanssa ja neuvottelemalla sitkeästi erityiskoulujen ja –laitosten kanssa.

Perheneuvolatiimeilla on useita erityistä paneutumista vaativia tilanteita hoidettavien lasten elämässä. Esimerkkeinä olivat seurantakäyntien keskusteluissa nousseet dysleksiahäiriöiset, erityispedagogisten palveluiden tarpeessa olevat monihäiriöiset, mielenterveysongelmaisten vanhempien lapset, vanhempien kaltoinkohtelemat lapset, asuntojen ahtauden takia kujille siirtyvät lapset, autismihäiriön vuoksi kommunikaatio-ongelmaiset lapset.

Perheneuvoloissa hoidetaan sekä Libanonissa asuvia palestiinalaislapsia, Syyriasta paenneita palestiinalaisia ja syyrialaisia sekä köyhien libanonilaisperheiden lapsia. Perheneuvolat ovat tulleet alueella tutuiksi ja niihin luotetaan. Hoitoon pyrkiviä on entistä enemmän Syyrian pakolaisten suuren määrän vuoksi. Vuoden 2016 aikana perheneuvolatiimit ovat saaneet lisävoimavaroja, vaikkakin mielenterveysammattilaisten työpäivät ovat vain 1-2 päivää viikossa.

Perheneuvolatiimit ovat siis omalla työllään ja yhteistyöllä muiden toimijoiden kanssa pystyneet tarjoamaan palveluja huomattavalle määrälle lapsia. Heillä on hyvä tuntemus lasten mielenterveys-, käyttäytymis- ja kehitysongelmien kirjosta alueella. Beddawin psykiatri osallistuu Libanonin kansallisen mielenterveysongelman työryhmätyöskentelyyn.

Yhteistyösuhteissa on useita tyytyväisyyden aiheita. Beddawissa isien mukaantulo on jo paremmalla mallilla. Perheneuvoloiden sijainti Beit Atfal Assumoud –järjestön toimintakeskuksissa mahdollistaa erityislasten liittymisen lasten kulttuurisiin ja liikunnallisiin aktiviteetteihin. Aktiviteeteista on tullut ikään kuin hoidon jatke ja laajennus. Selvästi tämä tulee esiin sadutuskertomuksissa; lapsi kertoo, mikä häntä kiinnostaa, eikä erottele mikä on hänen hoitoaan. Beddawilla on paremmat tilat perheneuvolatyötä varten, Nahr el-Baredissa tulee asiaan kiinnittää huomiota.

AKYS kiittää seurantamatkan tekijöitä monipuolisista havainnoista ja niiden välittämisestä hankkeen tuloksellisuuden arviointiin.

28.12.2016, www.akys.org